

Přednáška č. 4:

Historické kořeny moderních politických trendů

(Významné politické události a političtí myslitelé
novodobých dějin, vznik fenoménu občanské
veřejnosti)

15.10. 2009

•
•
•

Doporučená literatura k tématu:

- Habermas, Jürgen: *Strukturální přeměna veřejnosti*. Praha: Filosofia 2000.
- Dahl, Robert: *O demokracii*. Praha: Portál 2001.

*"Je opravdu obtížné a přímo zavádějící chtít hovořit o politice a o jejich vnitřních principech a nevycházet přitom ze zkušeností řeckého a římského starověku, z toho prostého důvodu, že nikdy předtím a ani potom lidé nepřiznávali politické sféře takovou velikost."
(Hannah Arendtová).*

Antické pojetí života společnosti

Soukromá oblast

- ekonomická sféra domácnosti
=společenství nerovných jedinců
- dinec = soukromá osoba
- la je běžným prostředkem pro urovnání problémů

Veřejná oblast

- politický prostor
■ založen na principech svobody a rovnosti
- dinec = občan
- eshody se urovnávají prostřednictvím přesvědčování

1. Klasická politická filosofie

- Platón (427-327 pnl.) – „*Co je spravedlnost?*“
- Spravedlnost je tam, kde každý dostává/činí to, co mu náleží
- Strukturní analogie obce s jedincem
- Hierarchické uspořádání obce odpovídá harmonickému uspořádání složek duše
- Možno uskutečnit pouze za **vlády filosofů** – podobenství o jeskyni (*mínění x poznání*)
- **Kritika demokracie**
- **Klíčové myšlenky:** paternalismus, cenzura, eugenika, komunismus žen, dětí a majetku (u strážců a filosofů), principiální rovnost pohlaví

1. Klasická politická filosofie

- Aristoteles (384-322 pnl.) – systematizace vědeckého a filosofického zkoumání
- Předchůdce **moderní empirické vědy**
- Politická věda = královská disciplína
- Člověk jako tvor **myslicí** (*zoon logon echon*) a tvor **politický** (*zoon politikon*)
- Cílem člověka je **dobrý život** (sebeuskutečnění) – **perfekcionismus**
- Kritika Platóna
- Klasifikace existujících **ústavních zřízení**, **kritika demokracie**
- významná role **středního stavu** – základ stability obce; *střed* mezi *extrémy*

1. Klasická politická filosofie

- Helénismus a římská republika – **stoicismus** (*individualismus, univerzalizmus* – rozumem poznatelný zákon přírody),
Cicero
- Křesťanské politické myšlení – Sv. Augustinus, sv. Tomáš Akvinský

Základní nárys moderní obč. veřejnosti 18. století

SOUKROMÁ OBLAST

obč. společnost
(oblast směny zboží
a společenské práce)

vnitřní prostor
nukleární rodiny
(měšťanští
intelektuálové)

polit.
veřejnost

literární veřejnost
(kluby, tisk)

trh kulturních
statků

„město“

SFÉRA VEŘEJNÉ MOCI

Stát
(oblast „policie“)

dvůr
(šlecht.-dvor.
společnost)

(Pramen: Habermas, 2000:90)

2. Moderní politická filosofie

- Rozpad víry v **objektivní** hodnotový systém a možnost jeho **racionálního poznání**
- **Náboženství** ztrácí pozice; rostoucí význam **světských institucí**
- Posun od hledání **ctnostného života/nejlepšího vládce** k mechanismům **zvládnání konfliktů**
- **Proceduralizace** politických cílů: teorie *společenské smlouvy*

Nicollò Machiavelli (1469-1527)

- oddělení etiky a **politické racionality**
- Dílo *Vladař* – ctnosti jako spravedlnost, velkodušnost apod. nejsou primárním cílem; tím je **stabilita a rozkvět státu**
- Chvála „lišky“ (lest, podvod) a „lva“ (násilí) – pokud to pomůže **republice**
- **Republikánská tradice** – hlavní je dobro obce; nutná účast (participace) **na věcech veřejných**

Teorie společenské smlouvy

- Nástroj pro ospravedlnění existence státu (politického závazku), nikoliv popis historického procesu

Thomas Hobbes (1588-1679) – přirozený stav jako válka všech proti všem; **strach ze smrti** přiměje jednotlivce k podřízení se politické autoritě

- Přirozený stav nemizí – (a) skryt „pod povrchem“ – proto **absolutní moc** suveréna; *instrumentální* ospravedlnění moci
(b) vytěsněn do vztahů **mezi státy** – **anarchie** v mezinárodním systému

Teorie společenské smlouvy

John Locke (1632-1704) – základy moderního liberalismu

- Přirozený stav jako stav dokonalé **individuální svobody**
- **Přirozené právo** na majetek (~ život, svoboda, majetek v úzkém smyslu)
- Stát vzniká kvůli **vynucování závazků** a dodržování **přirozených práv**
- Proto-idea **dělby moci**

Přirozené právo - všichni lidé jsou si stvořeni rovni
a jsou obdařeni určitými nezcizitelnými právy

Pozitivní právo - právo poskytnuté a garantované
konkrétním právním řádem (vyplývá
z konkrétních zákonů).

- Charles Montesquieu: „*O duchu zákonů*“ (1748)
- *Encyklopedie* (1751)
- J. J. Rousseau: „*O společenské smlouvě*“, „*O příčinách a původu nerovnosti mezi lidmi*“
- Voltaire
- Immanuel Kant

Osvícenství (18.-19. století)

Charles Louis Montesquieu – **dělba moci** v moderním smyslu

Immanuel Kant – absolutní hodnota jedinců
(*kategorický imperativ* – vychází z autonomní vůle)

- idea spravedlivého veřejného práva – cesta k **věčnému míru**: federace republikánských států, světoobčanská společnost

Jeremy Bentham, Adam Smith, Georg W.F. Hegel,
Edmund Burke, John Stuart Mill, Karl Marx,
Max Weber

- **Utilitarismus** – převládající doktrína